

ГЛОССАРИЙ

ҚАРЖЫЛАР - мемлекеттің ақша қаражаттары қорлары.

«Қаржылар» терминінің екі мағынасы бар:

1. **Қаржылар - материалдық категория ретінде** - мемлекет меншігіндегі ақша қаражаттары қорларының жиынтығы.

2. **Қаржылар - экономикалық категория** ретінде мемлекеттің ақшалай қорларын қалыптастыру, бөлу, сондай-ақ пайдалануды ұйымдастыру жөніндегі экономикалық қатынастардың жиынтығы.

Қаржылық құқық - мемлекеттің еліміздің ақша жүйесін қалыптастыру және оның ойдағыдай жұмыс істеуін қамтамасыз ету процесінде, сондай-ақ мемлекеттің ақша; қаражаттары қорларын қалыптастыру, бөлу және пайдалануды ұйымдастыру процесінде пайда болатын қоғамдық қатынастарды реттейтін құқықтық нормалардың жиынтығы.

Қаржылық құқықтық нормалар – мемлекеттің қаржылық қызметінің процесінде пайда болатын қоғамдық қатынастарды тәртіп қағидаларын белгілейтін құқықтық нормалар.

Нақты ақшалар: банкноттар металл монеттер.

Қолда жоқ ақшалар. чектер, кредиттік карточкалар және т.б.

Қаржы министрлігі - кредиттік, валюталық, ақша, салық және кедендік саясаттармен өзара байланысты мемлекеттің бірыңғай қаржылық саясатының стратегиялық бағыттарын әзірлеу және іс жүзінде жүзеге асыру, сондай-ақ мемлекеттің сыртқы экономикалық қаржылық саясатын әзірлеуді жүзеге асыратын орталық қаржылық экономикалық орган.

Қаржылық бақылау – қаржылық қызмет қатысушыларының өз қаржылық міндеттемелерін орындауларын тексеру, жөніндегі мемлекеттік органдарының іс-әрекеті.

Қаржылық тәртіп – мемлекеттің талап бұйырғанынан көрініс тапқан өз міндеттерін барлық қаржылық қызметке қатысушылардың қатаң және дәл сақтаулары.

Ревизия – кәсіпорындар мекемелердің қаржылық –шаруашылық қызметінің заңды түрде және мақсатқа сәйкес жүргізілуін алғашқы ақша құжаттары мен бухгалтерлік жазбаларды зерттеулерге негізделген тексеру.

«Бюджет» терминінің төрт мағынасы бар:

1. **Материалдық мағынада** - мемлекеттің орталықтандырылған ақша қоры, сондай-ақ жергілікті өкілді және атқарушы органдардың орталықтандырылған ақшалай қорлары.

2. Экономикалық мағынада - мемлекеттің орталықтандырылған ақша қорын немесе жергілікті ақша қорын қалыптастыратын және жұмсайтын экономикалық қатынастардың жүйесі.

3. Құқықтық мағынада – мемлекеттің негізгі қаржылық жоспары, яғни мемлекеттің және жергілікті өкілді органдардың кіріс және шығыс балансы.

4. Заң-техникалық мағынада - мемлекеттің негізгі қаржылық заңы немесе жергілікті өкілді органдардың қаржылық-құқықтық актілері.

Бюджеттік құқық – мемлекеттің бюджетті қалыптастыру және бөлуге, сондай-ақ бюджеттен бөлінетін ақша қаражаттарын пайдалануды ұйымдасыруға байланысты пайда болатын қоғамдық қатыныстарды реттейтін қаржылық құқықтың бөлімі.

Бюджеттік құрылыс – республикасының бюджеттік жүйесінің ұйымдастыру құрылысын және оның құрамдас бөліктерінің өзара қарым-қатынастарының белгілейтін бюджеттінің құқықтың жалпы бөлімінің институты.

Бюджетаралық кредиттеу – бір бюджеттен екінші бюджетке, оны теңдестіру мақсатында нақты белгіленген ақша сомасын қайтарылатын негізде беру.

Бюджет саласында басқару – мемлекеттің тапсырысы бойынша бюджет саласындағы ұйымдастыру қызметі жүзеге асыратын мемлекеттік органдардың жүйесін анықтайтын және олардың осы саладағы құзыреттерін белгілейтін бюджеттік құқықтың жалпы бөлімінің институты.

Бюджеттік кезең – бюджеттік процесстің барлық сатыларын қамтитын белгілі уақыт бөлігі.

Бюджеттік жыл – бюджеттің атқарылу сатысын қамитын белгілі уақыт бөлігі.

Банктер – қызметтерінің өнімі ақшалай кредиттік, есеп айырысу және эмиссиялық істер болып табылатын қаржылық – кредиттік мекемелер жүйесі. (Банко – итальян тілінен алғанда ақша және кредиттік мәмілелер жүргізілген орын орындық).

Бюджет кірістері - салық және салық емес түсімдер мен алымдардың, сондай-ақ бюджетке қайтарылмайтын негізде келіп түсетін капиталмен жасалатын операциялардан түсетін кірістердің көлемі.

Бюджет профициті - бюджетке түсетін ресми трансферттер түсімдері жалпы сомасының жалпы шығыстар көлемінен және қайтарымды негізде бөлінетін несиелерден асып түсуі.

Бюджет шығыстары - бекітілген бюджет шегінде бюджеттен қайтарылмайтын негізде бөлінетін қаражаттар.

Ерекшелік - бюджет қаражатын жұмсаудың экономикалық сипаттамасын анықтайтын көрсеткіш.

Қаржылық жыл - күнтізбелік жылдың і қаңтарында басталып, ii желтоқсанында аяқталатын тұрақты бюджеттікөесепке алу кезеңі.

Бюджетаралық кредиттеу - бір бюджеттен екінші бюджетке. Оны теңдестіру мақсатында нақты белгіленген ақша сомасын қайтарылатын негізде беру.

Бюджеттік процесс - мемлекеттің өз органдары мен лауазымды адамдары арқылы барлық деңгейдегі бюджеттерді жасау, қарау, бекіту, атқару. Атқарылуын бақылау және олардың атқарылуы туралы есептерді бекіту жөніндегі бюджеттік процессуалдық нормалармен регламенттелген қызметі.

Бюджеттік кезең - бюджеттік процесстің барлық сатыларын қамтитын белгілі уақыт бөлігі.

Бюджеттік жыл - бюджеттің атқарылу сатысын қамтитын белгілі уақыт бөлігі.

Шығыстар - бекітілген бюджет шегінде, бюджеттен қайтарылмайтын негізде бөлінетін қаражаттар.

Салықтар - жалпы мемлекеттік мұқтаждықтарды қанағаттандыру мақсатында, заң негізінде, сондай-ақ заңда белгіленген мөлшерде және уақытта салық төлеушілердің бюджеттерге төлейтін қайтарылмайтын түрдегі, жекелей ақысыз негіздегі міндетті ақшалай төлемдері.

Алымдар - жергілікті әкімшілік аумақтық бірлік көлемінде жергілікті өкілді және атқарушы органдар тарапынан көрсетілген немесе көрсетілетін қызметтер үшін заңды және жеке тұлғалар жергілікті бюджет кірісіне төлейтін заңда көзделген міндетті ақшалай төлемдер.

Баждар - арнайы мамандырылған мемлекеттік органдар көрсететін белгілі бір қызметтер үшін заңды және жеке тұлғалар төлейтін міндетті ақшалай төлемдер.

Акциздер - акцизделетін тауар –ндіретін, акцизделетін тауарларды импорттайтын. Сондай-ақ ойын бизнесін жүзеге асыратын заңды және жеке тұлғалардың міндетті төлемдері.

Айлық есептік көрсеткіш - кезекті жылға арналған республикалық бюджетке немесе нормативтік құқықтық актіде жыл сайын белгіленетін, зейнетақыларды, Жәрдемақылар мен –зге де әлеуметтік төлемдерді есептеу. Сондай-ақ айыппұлдық санкцияларды, Салықтық және басқа да төлемдерді қолдану үшін айлық көрсеткіш.

Банктік қызмет - өздерінің ссудалық және басқада ақшалай қорларын қалыптастыру және бөлу сондай-ақ осы қорларды мемлекеттің ссудалық қоры ретінде пайдалануды ұйымдастыру жөніндегі мемлекеттік банктердің қызметі.

Инкассо - банктің өз клиентінің тапсырысы бойынша оған тиесілі ақша қаражаттарын есеп айырысу, тауар және ақша қаражаттарын есеп айырысу, тауар және ақша құжаттарының негізінде басқа кәсіпорындардан алуы жөніндегі банктік операциясы.

Болымды акцепт - төлеуші тауар жіберушінің төлем жөнінде талабы бар әрбір есеп айырысу құжатына не төлем төлуге өз келісімін беретіні немесе акцептен бас тартатынаы жөнінде жазбаша нысанда мәлімдеуге міндетті.

Болымсыз акцепт - төлеуші тек акцептен бас тарту туралы банкті жазбаша хабардар етеді.

Алдын ала акцепт - төлеуші тауар жіберушінің талабын төлеуге деген өз келісімін –зінің шотынан ақшаларды шығарып тастағанға дейін береді.

Аккредитив - жіберілген тауарлар және көрсетілген қызмет үшін тауар жіберушінің ұсынған тиісті құжаттарына сәйкес сатып алушының аккредитивтік өтінішінде көделген шарттар бойынша ақы төлеу жөнінде сатып алушының банкінің тауар жіберушінің банкісіне Берген тапсырысы.

Есеп айырысу чегі - өзінің шотынан қаражатты алушының – чекті ұстаушының шотына белгілі бір ақша сомасын аудару жөніндегі чек берушінің –з банкісіне Берген қалтықсыз жазбаша бұйрығы бар белгіленген нысандағы құжат.

Инкассалық жарлықтар - төлеушілердің шоттарынан атқару және соған теңелген құжаттар негізінде олардың ықтиярынсыз ақша қаражаттарын талассыз шығарып тастау.

Вексель - заңмен қатаң белгіленген нысандағы. оның иесіө вексель ұстаушыға төлем мерзімі басталғанда борышқордан вексельде көрсетілген ақша сомасын талап етуге талассыз құқық беретін сөзсіз жазбаша қарыз міндеттемесі.

Жай вексель - вексель берушіө борышқордың қаражатты алушыға немесе оның бұйрығына белгіленген ақша сомасын белгілі бір уақытта және белгілі бір орында төлеу жөніндегі ешнәрсеге негізделмеген жай міндеттемесі бар жазбаша құжат.

Аударым векселі - вексель берушінің (трассанттың) төеушіге (трассатқа) вексельде көрсетілген ақша сомасын үшінші тұлғаға (ремитентке) немесе оның бұйрығына төлеу туралы сөзсіз бұйрығы бар жазбаша құжат.

Кредиттік шарт - банктік ссуда беру жөнінде қарыз берушіө банк пен қарыз алушыө клиенттің арасындағы келісім.

Банктік процент- клиенттің (борышқордың) банке (кредиторға) ссуда бергені үшін төлейтін. алған сомасына процент есебінде қосылатын банктік есептеу ставкасы.

